

Landskap: Småland Upptecknat av: Blenda Andersson,

Härad: Allbo Adress: Skärda, Vislanda

Socken: Skatelöv Berättat av:

Uppteckningsår: 1932. Född år i

Uppteckningen rör sid.

Kloka Johannas verksamhet. 1-17.

17 sid.

Landskap: Småland Upptecknat av: Blenda Andersson,

Härad: Allbo Adress: Skärda, Vislanda,

Socken: Skatelöv Berättat av:

Uppteckningsår: 1932. Född år i

Uppteckningen rör

sid.

Kloka Johannas verksamhet.

1-17.

4726

Vill uppteckna några få fall ur "Kloka Johannas" vittomfattande verksamhet som `klok`.

Kloka Johanna var särskilt kunnig i att bota lyta och förstå vad de hade fått lytet av. En flicka på tio år hade en sorts utslag i huvudet, som ej gick att bota. Där utslaget satt gick håret av. Modern sökte slutligen Kloka Johanna för barnet. Denna sade då: "Det är `kyrkodröp` flickan har i huvudet. Då du var med flickan, hände det en gång då du var vid kyrkan, att det töade och snön smälte på kyrkotaket och då råkade du gå så det droppade på ditt huvud från kyrktaket, så det är lyte flickan har. Och det finns ingen annan bot, än du ska gå till kyrkan en gång snön smälter på kyrktaket och ta takdropp. Sedan skall du smörja flickans huvud därmed på ny, nedan och prim (vid månskiftet) tianes och fastanes innan solen går opp." Och så snart modern hade gjort detta var lytet på flickan försvunmit.

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1.

"Kloka Johanna
botar lyte
på en liten
flicka

En ung man på tjugotvå år fick en sorts utslag i huvudet, och där utslaget satt, var hårbotten full av var. Han sökte flera läkare för detta onda, men ingen kunde bota honom. Slutligen sökte han Kloka Johanna. Hon skrattade och sade:

"Det är snart botat, för det är lyte eller `lakadröp`. Då din mor var med dig, har hon råkat gå under fläsk, som nyss tagits upp ur laken och hängts upp i taket, och så har det droppat lake från fläsket i huvudet på din mor. Men nu ska din mor laga lake, som droppa från fläsk på samma sätt, och smörja ditt utslag därmed på ny, nå och prim, tianes och fastanes innan solen går upp." Och så snart den unge mannen hade blivit behandlad som Kloka Johanna hade sagt, var det onda läkt. ---

Ett litet barn hade ett s. k. födelsemärke i ansiktet. Modern till barnet frågade Kloka Johanna härför. "Det är ett hånungsmärke," sade Kloka Johanna, "och du ska gapa över lytet nio morgnar å rad, tianes och fastanes, innan solen går upp." Och så snart modern hade gjort detta, var födelsemär-

ung man har
`lakadröp`
eller lyte;
blir botad
av Kloka Jo-
hanna

4726

ket om barnet försvunnit. ---

En liten gosse på tre år kunde ej gå, utan så snart de lyfte upp honom knälade han ned, och kunde ej stå på benen. Föräldrarna trodde gossen hade skerva, och botade honom därför. Men detta hjälpte ej. Modern tog då gossen med sig och gick till Kloka Johanna och frågade henne, om hon kunde bota skervan på gossen. Men då skrattade Kloka Johanna och sade: "Pojken har inte skerva, utan de är lyte. Minns du inte, då du var med pojken, så befallde din man dig, att hålla en gris, medan han `ringade` grisen. Och du tordes inte neka, utan höll grisen, fast du var så rädd, så du knappt orkade stå på benen. Men nu ska du skära hål på örat på en gris, som är ringad, och ta blod av grisen och ge pojken på ny, nä, och och prim. Och när du ger pojken av grisens blod, så ska du själv vara tianes och fastanes." Så snart modern hade gjort som Kloka Johanna sade, kunde gossen både gå och springa.---

En torparekvinna, som bodde i närheten av Kloka Johanna

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3.

en liten gosse kan ej gå; blir botad av Kloka Johanna, och kan efter en tid gå som andra barn

hade en liten gosse på två år, som hade ett stort sår på ryggen och på den ena sidan. Detta sår läktes ej, utan gossen hade haft såret i över ett år. Men modern till gossen trodde ej på Kloka Johanna, så hon fick ej av sig att fråga henne för gossens sår. Men Kloka Johanna sade till en annan kvinna, att om modern till pojken ville fråga henne, så skulle hon snart bota pojken. Detta fick modern till pojken snart veta. Och när hon då frågade Kloka Johanna, svarade hon: "Detta hade du inte behövt låta barnet lida av så länge, för det är lyte. Du fick väl kött av den där kon, som de delade ut i S., som brutit ryggen av sig, och som fick ligga så länge innan de slaktade henne, så hon fick liggsår?" -- "Ja," svarade torparekvinnan, "det fick vi." -- "Och du åt av köttet," fortsatte Kloka Johanna," ock då var du med pojken, så därför fick barnet lyte eller liggsår, liksom kon. Men du grävde ju ned lite kött, som du tyckte inte dugde att äta. Och minns du var du grävde ner det, så gå dit och gräv där, så kanske

Kloka Johanna
botar liten
gosse, som har
ett stort sår
på ryggen

4726

du hittar ett litet ben av köttet. Sedan ska du koka detta ben i vatten, och både smörja pojken på såret och giva honom in av detta vatten på ny, nedan och prim." Torparekvinnan gjorde nu som Kloka Johanna hade sagt och hittade verkligen ett litet ben, där hon hade grävt ned köttet. Och när hon sedan hade smort gossen på såret och givit honom in av vatten, vari hon hade kokt benet, så läktes såret på gossen på otroligt kort tid.

Ett ungt par, som skulle gifta sig, hade köpt en gård i Å. Men en gammal gumma, som bodde i samma by, och som kunde trolla, blev arg på det unga paret för de köpte gården, ty hennes son hade villat köpt den. Därför förgjorde kvinnan det unga paret. Men hon hade ingen makt att förtrolla dem, förrän de hade gått till nattvarden tillsammans under sitt äktenskap. Så på söndagskvällen, samma söndag som de första gången under sitt äktenskap varit vid nattvarden, blev hust-run sinnesrubbad eller sinnessjuk. Mannen sökte läkare för

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5.

trollgumma för
gör ung nygift
kvinna

sin hustru, men ingen kunde bota henne. Slutligen sökte mannen Kloka Johanna för sin hustru. Då sade Kloka Johanna till honom: "Din hustru är förgjord, och det har en kvinna gjort, som bor i samma by, som ni, för kvinnan blev arg, för hennes son ej fick köpa gården, som ni köpte. Men din hustru ska bli bra, bara du gör som jag säger. Du ska bada henne varannan dag i ljumligt saltvatten, som du kokt en kopp malt i. Men om några dagar blir din sugga grisasjuk och när du då står utanför grisastian, så kommer kvinna till dig, som har förgjort din hustru. Då ska du slå till henne i ansiktet med knytnäven så både hennes näsa och mun står i blod. Men nu vill hon akta sig, så bloen ej ska rinna på jorden, men det måste du förhindra, för eljest går förtrollningen ej tillbaka, och då blir din hustru ej bra." Mannen gick nu hem och efter tre dagar grisade hans sugga. När han stod utanför grisastian och vaktade suggan, kom den där trollkvinnan till honom, och då slog han till henne med knytnäven, så både hen-

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6.

Kloka Johanna
hjälpes man-
nen så han
får botat sin
hustru

nes näsa och mun började blöda. Men då svepte kvinnan ihop kjolarna och höll dem för ansiktet, för att blodet skulle rinna på jorden. Men då ryckte mannen ifrån henne kjolarna och höll sedan hennes händer, medan blodet droppade på marken. Därefter började mannens hustru krya på sig, och blev fullt frisk efter en kort tid. ---

En äldre kvinna, som i sin ungdom tjänade på en bondgård i N., där matmodern blev förgjord, har berättat för mig följande: " En dag, när vi plockade 'pära' i N., där jag tjänade, sade matmodern till oss vid davramål, att vi skulle äta bra vid det målet, för hon skulle gå på ostagille, så hon hann nog ej hem till middagstiden, så vi skulle kanske få middag lite senare än vanligt. Vi voro tre, som plockade pära, och de två voro en gammal gubbe och hans dotter. Gubben hade ord om sig, att kunna trolle och när matmodern ej kom hem, utan det dröjde med middagsmålet längre än vanligt, blev gubben arg och sa, att matmodern skulle få bot för hon lät dem vänta på

gammal gubbe
förgör sin
matmor på
stället där
han plockar
potatis,

maten. Och då voro vi och plockade pära på en åker, som låg framme vid gården den östra sidan om husen. Några dagar efter `pärplockningen` skulle matmodern och jag byka. Och just som vi stodo och klappade byk, blev matmodern sjuk och hon blev även `konstig`. Men hon sade, att hon levde ej länge till, utan ville tvätta till slut, för det skulle vara rent efter henne när hon var död. Och sen fick hon utslag över hela kroppen. Hennes man sökte då Kloka Johanna för sin hustru. Han hade då ett band med sig, som hustrun hade `sovit på?`. Kloka Johanna tog detta band och mätte med et på sin arm och sina fingrar och lade bandet i små veck och räknade på bandet och sen knöt hon små knutar på bandet och knöt lika långt emellan varje knut och sedan räknade hon emellan varje knut. Sedan räknade hon emellan knuterna och så sade hon till mannen: " Din hustru är förgjord, det är därför hon är sjuk. Hon blev förgjord av en gubbe, då ni plockade pära på åkern, som ligger framme vid gården, den östra sidan om husen. Men nu

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9.

matmodern
blir sjuk;
säger att hon
tror sig snart
skola dö.

ska du vara snäll mot din hustru," sade kloka Johanna till mannen, "och passa henne väl, för hon blir aldrig bra, men hon lever inte länge till." Mannen sökte nu läkare för sin hustru, men ingenting hjälpte utan ett par månader därefter dog kvinnan. -----

Vill uppteckna några av de läkemedel, som kloka Johanna ordinerade, då djuren voro sjuka. Då ett fäkreatur hade förstopning, ordinerade hon, att de skulle koka en kopp linfrö i vatten tills fröet sprack. Sedan skulle de giva djuret detta linfröslem. Och om ett fäkreatur ej vill `dröppja` eller om det `stod och var modstulit` eller ej ville äta, skulle de hälla i djuret rågmjölsvälling, som var kokt på pörs. Pörsen skulle plockas i skogen och kokas i vatten, sedan skulle lagen av pörsen avredas med rågmjöl.

När ett fäkreatur eller en häst var halt, ordinerade hon, att de skulle plocka upp gråböror med rötterna och koka i vatten. Sedan skulle det doppas en trasa i

läkemedel som
Kloka Johanna
ordinerade
för kreatur

detta avkok, när det var varmt, och binda om det sjuka djurets ben, och därmed fortsättas tills djuret blev bra i benet.

När djuren voro förgjorda, ordinerade Kloka Johanna, att man skulle plocka to av vartenda djur och bränna upp. Så skulle det borrar in kvicksilver i ladugårdströskeln och i krubborna och i svinhoarna o.s.v.

På en bondgård hade de haft väldig otur med sina djur. De hade varit sjuka och dött. Slutligen sökte de Kloka Johanna för sina djur. Och denna botade djuren, så de både trivdes och voro krya. I tacksamhet härför ville de ge Kloka Johanna en gåva, och skickade sin dräng till henne med ett halvt pund tåggarn, som han skulle lämna henne. Men när han bar dit tåggarnet, tyckte han, att det var så mycket, så det gjorde ingenting, om han tog hälften av garnet, och innan han kom fram till Olofstorp, lade han hälften av garnet under en buske i Olofstorps hage. Men när han hade gjort detta, vann han inte

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

11.

djuren på en gård hade blivit sjuka; botas av Kloka Johanna

dräng skall gå med garn till tack från gården till Kloka Johanna

gå därifrån, utan blev stående intill busken. Men när han hade stått där ett par timmar, kom Kloka Johanna till honom och sade: "Du ska inte tro, det går att lura gamla käringar. Utan när ditt husbondefolk vill, att jag ska ha garnet, så ska du inte dela på det." Men nu blev drängen snopen, och lämnade Kloka Johanna alltsammans garnet. -----

Det har berättats ett par händelser, då Kloka Johanna ställde hem stulit gods.: "En stenhuggare, som hette Svante, hade ej råd till att köpa en silkesschal till sin fästemö, då han gifte sig. Han lova henne i stället, att han skulle köpa en sådan på marken, så snart han fick råd därtill. Men de voro gifta i tre år, innan han fick råd, att köpa en silkesschal till sin hustru. Och då köpte han en på Vislanda marknad. Men när han då kom hem till sin hustru, sade han till henne: "I dag har jag köpt en silkesschal till dig." Men när han skulle taga upp silkesschalen ur `livblomman`, fanns den där inte, utan han trevade och trevade i varenda ficka, men

drängen tyckte att han kunde ta hälften av garnet men blir tagen på bar gärning av Kloka Johanna

en man köper silkesschal till sin fästemö

där fanns ingen silkeschal. Då sade hans hustru till honom:
 "Du har nog inte köpt någon silkesschal på denna marken heller, för det är väl som vanligt, att du inte haft råd därtill!" Men han påstod bestämt, att han hade köpt en silkeschal, och sade, att han dagen efter skulle gå till Kloka Johanna, så att han fick veta, om han tappat den eller den var stulen. Han sov nu på ett band om natten. På morgonen tog han bandet med sig och gick till Kloka Johanna och frågade henne på vad han hade förlorat silkeschalen. Och när Kloka Johanna mätte och räknade under det hon sade: "Silkeschalen är stulen, och om du vill, ska jag visa fram den personen, som har stulit den." -- Detta ville Svante. Och då visade hon fram en man, som Svante personligen kände, och denne ställde sig framför Svante och gjorde samma rörelser, som då han tog silkeschalen ifrån Svante. Därefter sade Kloka Johanna: "Nu ska jag göra, så att den, som har stulit silkeschalen ska få sådan

då han skulle ge sin hustru schalen kunde han ej finna den

Kloka Johanna hjälper mannen få rätt på tjuven, som tagit den

4726

oror, så han ska bära hem silkesschalen." Och ett par dagar därefter kom samme man, som Kloka Johanna hade visat fram, till Svante i hans bostad och lämnade silkesschalen under förevändning, att han hittat den på Vislanda marknad. -----

Till herrgården E. kom en gång ett herrskap från Stockholm och gästade hos herskapet G. Stockholmsherrskapet hade en barnjungfru med sig. En dag hade frun ifrån Stockholm förlorat både sin börs och inneliggande penningssumma. De båda pigorna, som tjänade på herrgården (den ena av dem var köksa och den andra kammarejungfru), blevo misstänkta för att ha stulit börsen. De båda pigorna tyckte detta var så förargligt så de visste inte vad de skulle taga sig till. Men så beslöt de, att de skulle gå till Kloka Johanna och fråga hur de skulle göra. Och om kvällen då de hade gjort allt i ordning och alla i huset hade lagt sig att sova, gingo de båda pigorna till Kloka Johanna om natten. Men de råkade ej dit där Kloka Johanna bodde, utan på vägen mot Olofstorp gingo de in

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

14.

en börs kom-
mer bort; två
pigor blev
misstänkta
för stölden

pigorna gå
till Kloka
Johanna och
be henne hjä.
på sig

4726

till en kvinna, som kallades "Trasta - Kristinan", och bodde ensam i en stuga. De bådo henne följa dem till Kloka Johanna. Och när de kommo dit, `böste de` på dörren, och då steg Kloka Johanna upp och tog emot dem. När de omtalat sitt ärende, frågade hon dem, om de hade sovit på något band. Men det hade de ej. Då sade Kloka Johanna till dem, att de skulle klip- pa av fällan på nedre delen på sitt linntyg. Ni hade väl det- ta linne på er, när ni sov i går natt. Så kan jag lika bra mäta på fällan, som på ett band. Och när hon sedan mätte och räknade därpå, sade hon: "Tjuven är inte långt borta. Men jag ska visa fram den, som har stulit börsen och pengarna." Och när hon då visade fram tjuven, kom först en mörk skugga in i kammaren, där de sutto och ur skuggan kom barnjungfrun fram, som var med Stockholmsherrskapet, och ställde sig mitt fram- för dem. Men nu blevo pigorna så mörkrädda, att de ville gå därifrån så fort som möjligt. Men de tordes ej gå hem själva, under natten, utan de stannade hos "Trasta-Kristinan" till

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

15.

fram mot morgonen. Och när de kommo hem, var herrskapet ej uppstigit, så ingen hörde av att de varit hos Kloka Johanna om natten. Men dagen efter fick barnjungfrun sådan oro, så hon lämnade tillbaka börsen och pengarna till frun och erkände, att det var hon, som hade stulit det och bad om förlåtelse därför.-----

Det har berättats, att en ung flicka hade förälskat sig i en ung man, men fick ej sin kärlek besvarad. Hon gick då till Kloka Johanna och omtalade sin hjärtesorg för henne. Då sade Kloka Johanna till flickan: "Jag ska visst hjälpa dig så du blir gift med den du älskar, men du blir bara olycklig i äktenskapet med honom. Utan tag hellre en anna ung man, som är kär i dig och vill gifta sig med dig. Och han är lika rik, som den andre och i öster från ditt hem." -- "Nej, jag vill gifta mig med den jag har kär och ingen annan," svarade flickan bestämt. -- "Ja, då ska jag anlägga om dig och din älskade i tre veckor, och under denna tid ska jag måna honom, så ska

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

16.

pengarna och
börsen komma
tillrätta

ung flicka är
kär i en ung
man, men han
ej i henne

flickan får
hjälp av Kloka
Johanna och få:
den hon är kär
i

4726

han kommer till dig och friar. Och då ska du genast följa med honom och taga ut ljussedel (lysning), för annars åtra han sig." Det stämde, som Kloka Johanna sade, och den unge mannen, som flickan älskade, kom till henne och friade under sagda tid. Och flickan blev gift med den hon älskade. Men hennes äktenskap blev mycket olyckligt.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

17.

äktenskapet
blir mycket
olyckligt